

30

ilə yaxın bir müddətdə heç bir beynəlxalq hüquq və qaydalara məhəl qoymaraq ərazilərimizi işğalda saxlayan ermənilər tərəfindən cəbhə xəttində vaxtaşırı Ordumuzun döyüş mövqelərinə hücum etməsinə və eləcə də yaşayış məntəqələrimizi aramsız atəşə tutmasına cavab olaraq 2020-ci ilin 27 sentyabrında Azərbaycan Ordusu Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə torpaqlarımızın azadlığı uğrunda Vətən müharibəsinə başlamaq məcburiyyətində qaldı.

Möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin "Qarabağ Azərbaycandır və nida" ifadəsi 44 günlük Vətən müharibəsində qələbəmizin rəmzinə çevrildi. Sentyabrın 27-dən noyabrın 10-dək "Dəmir Yumruq" əməliyyatı adı ilə davam edən 44 günlük Vətən müharibəsi Azərbaycan Ordusunun tarixi Zəfəri ilə başa çatdı, 30 ilə yaxın bir müddətdə davam edən torpaqlarımızın işğalına son qoyuldu.

Ölkə Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Müzəffər Ordumuz tərəfindən düşmən əsarətində olan 300-ə yaxın yaşayış məntəqəmiz, o cümlədən Füzuli, Cəbrayıl, Ağdam, Zəngilan, Qubadlı, Kəlbəcər şəhərləri, Qarabağın incisi, Azərbaycanın mədəniyyət başıyı olan Şuşa şəhəri, Laçın rayonu, Hadrut, Suqovuşan qəsəbələri və digər əzəli torpaqlarımız işğaldan azad edildi.

Dövlət başçısının dəmir iradəsinə, Azərbaycan xalqının öz liderinə olan inamını gören, Müzəffər Ordumuzun rəşadətini qarşısında duruş gətirə bilməyən xain ermənilərin kapitulyasiya aktı imzalamadan başqa çarələri qalmadı.

Torpaqlarımız azad olunduqca əyani şəkildə aydın oldu ki, erməni işğalçıları yaşayış məntəqələrimizdə daşı daş üstə qoymayıblar. İşğaldan azad olunmuş şəhər, qəsəbə və kəndlərimizdə bir ev belə salamat qalmamışdır. Erməni vandalları binaları, evləri daşlarına, kərpiclərinə qəder söküb aparmış, şəhər və kəndlərimizi xaraba qoymuşlar.

Düşmən milli-mədəni, tarixi və dini abidələrimizə də qənim kəsilmiş, onları dağıtmış, talamış, təhqirə məruz qoymuşdur.

Ermənistanın təcavüzkar siyasəti nəticəsində respublikamızın meliorasiya və su təsərrüfatı infrastrukturuna da xeyli miqdarda ziyan dəymişdir. Bu ərazilərdə yerləşən su təsərrüfatı obyektlərinin əksəriyyəti munaqişə zamanı uçurdularaq dağıdılmışdır. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, 9 su anbarı, 2 hidroqovşaq, 7 sututarı, 6426 kilometr suvarma şəbəkəsi, 330 kilometr kollektor-drenaj şəbəkəsi, 8003 hidrotexniki qurğu, 88 nasos stansiyası və 1429 subartezian quyusu və eləcə də 125 min 800 hektar suvarılan torpaq sahəsi işğal dövründə tamamilə yararsız vəziyyətə düşmüşdür.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev 2020-ci ilin yekunlarına həsr olunmuş müşavirədə çıxışı zamanı qarşıda ölkəmizi işğaldan azad olunan ərazilərin bərpa



edilməsi kimi mühüm vəzifələrin gözlədiyini, Azərbaycanın güclü dövlət kimi işğaldan azad edilən ərazilərin qısa bir zamanda dirçəldiləcəyini və bu ərazilərdə normal həyat ritminin tezliklə qaydaya salınacağını bildirmişdir.

Ərazilərimizi işğaldan azad etməklə burada olan su resurslarına yenidən sahib çıxmaq ölkəmiz üçün olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edən bir faktır. Azad olunmuş ərazilərdə olan su resurslarından istifadə olunması respublikamızın torpaqlarının su təminatının daha da yaxşılaşdırılmasına, ölkəmizin əlavə elektrik enerjisi istehsal etməsinə imkan verəcəkdir.

Bu imkanı əldə etmək üçün Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı ASC tərəfindən işğaldan azad olunmuş ərazilərdə su təsərrüfatı və meliorasiya obyektlərinin innovativ texnologiyaların tətbiqi ilə müasir səviyyədə yenidən qurulması və bərpa olunması istiqamətində konkret tədbirlər həyata keçirilir.

Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən müvafiq şərait yaradıldığı halda Sərsəng Su Anbarının təmir-bərpa edilməsi planlaşdırılır. Belə ki, 1976-cı ildə istismara verilmiş, ümumi su tutumu 560 milyon kubmetr, 50 MVt-lik iki aqreqatlı elektrik stansiyası olan Sərsəng su anbarı uzun illər işğal zonasında yerləşdiyindən ona heç bir texniki xidmət göstərilməmiş və bu səbəbdən də o, olduqca yararsız bir vəziyyətə düşmüşdür. Su anbarının suvarma və enerji rejimini normal istismar olunacaq vəziyyətə gətirilməsi üçün onun əsaslı təmir-bərpa olunmasına ehtiyac vardır.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə olan mühüm su təsərrüfatı obyektlərinin biri də Tərtər rayonunun Suqovuşan kəndi ərazisində Tərtərçay çayı üzərində

yerləşən və ümumi həcmi 5,86 milyon kubmetr olan Suqovuşan su anbarıdır.

Tərtərçay və Turağayçay çaylarından daxil olan sular işğaldan əvvəl Suqovuşan su anbarında tənzimlənərək, ümumi suburaxma qabiliyyəti saniyədə 70 kubmetr olan əsas Magistral kanala, kanalın 5,2 kilometrindən sonra isə hər birinin suburaxma qabiliyyəti saniyədə 50 kubmetr və saniyədə 20 kubmetr olan Sağ

muşdur.

Suqovuşan hidroqovşağından su götürən, sərfi saniyədə 50 kubmetr və uzunluğu 70 km olan beton üzülük Tərtərçay Sağ Sahil kanalının təmir-bərpa olunması isə Tərtər, Ağdam və Ağcabədi rayonlarının əkin sahələrinin su təminatını yaxşılaşdıracaqdır.

2021-2023-cü illərdə Araz çayından su götürən torpaq məcralı Maralarx ka-

İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə su təsərrüfatı və meliorasiya obyektlərinin yenidənqurulması

Sahil və Sol Sahil magistral kanallarına verilirdi. Suqovuşan su anbarı otuz ilə yaxın bir müddətdə işğal altında olduğundan həm hidroqovşağın özü, həm də ondan sugötürən kanallar hazırda bərabər vəziyyətə düşmüşdür.

Odur ki, Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən Suqovuşan hidroqovşağının və ondan su götürən əsas magistral kanalların təmir-bərpa edilməsi nəzərdə tutulur. Bu layihənin icrası Tərtərçay Sağ və Sol Sahil kanallarına müvafiq olaraq saniyədə 50 kubmetr və saniyədə 20 kubmetr suyun verilməsinə imkan yaradacaqdır ki, bu isə öz növbəsində Tərtər, Goranboy, Yevlax, Bərdə, və Ağcabədi rayonlarının 96217 hektar torpaq sahələrinin su təminatının yaxşılaşdırılmasına səbəb olacaqdır.

Erməni işğalçıları tərəfindən Tərtərçay Sağ və Sol Sahil kanalları dağıdılaraq yararsız hala salınmışdır. Xüsusilə də Tərtərçay Sol Sahil kanalı erməni işğalçıları tərəfindən istehkam məqsədilə istifadə edildiyi üçün onun əksər hissəsi dağıdılmışdır. Bundan başqa, uzun illər ərzində kanalın istifadəsiz qalması səbəbindən onun beton üzülüyü tamamilə sıradan çıxmışdır. Bu səbəbdən də 2021-2022-ci illərdə Tərtərçay Sol Sahil (sərfi saniyədə 20 kubmetr) kanalının yenidənqurulması nəzərdə tutulur. Bu layihənin icrası Tərtər, Goranboy, Yevlax və Bərdə rayonlarının 29 min hektar əkin sahələrinin su təminatının yaxşılaşdırılmasına imkan yaradacaqdır. Hal-hazırda, "Azdövsütəslayihə" institutunun mütəxəssisləri tərəfindən Suqovuşan hidroqovşağının, ondan su götürən əsas magistral kanalların və Tərtərçay Sol Sahil kanalının yenidən qurulması üçün layihə-smeta sənədləri işlənilib hazırlanaraq rəy almaq üçün Dövlət Ekspertizası Baş İdarəsinə təqdim olun-

nalının yenidən qurulması ilə Cəbrayıl rayonunda 3125 hektar, Füzuli rayonunda isə 2466 hektar olmaqla ümumilikdə 5591 hektar əkin sahələri suvarma suyu ilə təmin ediləcəkdir.

Cəbrayıl rayonunun Həsənli kəndi yaxınlığında Araz çayından su götürən torpaq məcralı Həsənliarx kanalının yenidən qurulması isə Cəbrayıl rayonunda 6597 hektar, Füzuli rayonunda isə 432 hektar olmaqla ümumilikdə 7029 hektar torpaq sahəsinin suvarma suyu ilə təmin olunmasına imkan verəcəkdir.

2021-2022-ci illərdə sututumu saniyədə 23 milyon kubmetr olan və sututumu saniyədə 1,6 milyon kubmetr olan Ağdamkənd su anbarlarının nəzərdə tutulan bərpası ilə Ağdam rayonunun 2 min hektara yaxın əkin sahəsinin suvarma suyu ilə təmin edilməsi mümkün olacaqdır. Saybalı və Paprəvənd nasos stansiyalarının təmir-bərpa edilməsi nəticəsində isə rayonun 580 hektar torpaq sahəsinin su təminatı yaxşılaşacaqdır.

İşğaldan azad olunmuş Füzuli rayonu ərazisində yerləşən Köndələnçay çayı üzərində sututumu 9,5 milyon kubmetr olan Aşağı Köndələnçay, sututumu uyğun olaraq 2,1 və 3,5 milyon kubmetr olan Köndələnçay 1 və 2 su anbarlarının, eyni zamanda saniyədə 15 kubmetr sugötürmə qabiliyyətinə malik Quruçay hidroqovşağının təmir-bərpası ilə bu rayonun 6 min hektar əkin sahəsinin su təminatının yaxşılaşdırılması təmin ediləcəkdir. 2021-2023-cü illərdə rayon ərazisində 15 ədəd nasos stansiyasının iş rejiminin bərpa olunması isə 3 min hektar torpaq sahəsinin su təminatını yaxşılaşdıracaqdır.

2021-2023-cü illərdə Zəngilan rayonu ərazisində yerləşən uzunluğu 104 km olan 13 ədəd I dərəcəli kanalın təmir-bər-

pası planlaşdırılır. Bu layihənin həyata keçirilməsi nəticəsində rayonun 6,1 min hektar torpaq sahəsinin su təminatının yaxşılaşdırılmasına təmin etmək mümkün olacaqdır. Bundan başqa, rayon ərazisində sututumu 0,2 milyon kubmetr olan 5 ədəd kiçik sututunun təmir-bərpası ilə 150 hektar, 4 ədəd nasos stansiyasının bərpası isə 3500 hektar torpaq sahəsinin suvarma suyu ilə təmin edilməsi ni yaxşılaşdıracaqdır.

Qubadlı rayonu ərazisində Həkəriçay çayından su götürmə qabiliyyəti saniyədə 12 kubmetr olan hidroqovşağın və nasos stansiyasının bərpa edilməsi nəzərdə tutulur ki, bu da 3 min hektar əkin sahəsinin su təminatının yaxşılaşdırılmasına səbəb olacaqdır. Eləcə də, Bazarçay çayının Qubadlı rayonunun Bəxtiyarlı kəndi yaxınlığında keçən hissəsində su anbarının də layihələndirilməsi planlaşdırılır.

Kəlbəcər rayonunun 1300 hektar torpaq sahəsinin suvarma suyu ilə təmin etmək üçün uzunluğu 91 km olan 33 ədəd suvarma şəbəkəsi, Laçın rayonunun 1500 hektar torpaq sahəsinin suvarma suyu ilə təmin etmək üçün isə 1 ədəd nasos stansiyasının və 2 ədəd kiçik sututunun təmir-bərpası nəzərdə tutulur.

Bundan başqa, 2021-2022-ci illərdə "Xudafərin" və "Qızqalası" hidroqovşaqlarından su götürən və uzunluğu təxminən 40 km, sərfi isə saniyədə 50 kubmetr olan kanalın da layihə-smeta sənədlərinin işlənilib hazırlanması qərara alınmışdır. Bu layihənin həyata keçirilməsi ilə 252 min hektar mövcud əkin sahələrinin su təminatının yaxşılaşdırılmasına və 12 min hektar yeni suvarılan torpaqların suvarma suyu ilə təmin edilməsinə imkan yaranacaqdır.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə mövcud subartezian quyularının bərpası və yenilərinin tikintisi ərazilərdəki torpaqların su təminatını, əhalinin isə içməli və məişət-kommunal su təchizatını yaxşılaşdıracaqdır.

Əminik ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin diqqət və qayğısı nəticəsində işğaldan azad edilmiş ərazilərdə bütün su təsərrüfatı və meliorasiya obyektlərimiz yenidən təmir-bərpa olunaraq tezliklə torpaq və su istifadəçilərinin ixtiyarına veriləcəkdir. İşğaldan azad olunan ərazilərimizdə yerləşən su resurslarının və hidrotexniki qurğuların bərpa olunaraq istismara verilməsi nəticəsində respublikamızda torpaqların su təminatı yaxşılaşacaq, bu isə öz növbəsində torpaqlarda əkinlərin davamlı aparılmasına, yüksək məhsuldarlığın əldə edilməsinə və ekoloji tarazlığın bərpa edilməsinə möhkəm təminat yaradacaqdır.

Elbrus PAŞAYEV,
"Azdövsütəslayihə" institutunun direktoru,
Azərbaycan Respublikasının
əməkdar mühəndisi,
texnika elmləri namizədi, dosent.